

Toespraak Karin Prien, herdenkingsplechtigheid Neuengamme, 3 mei 2021

Zeer geachte dokter von Wrochem,
Zeer geachte professor Garbe,
Zeer geachte heer burgemeester Tschentscher,
Zeer geachte mevrouw Bering,
Beste overlevenden en familieleden,
Dames en Heren,

Tot mijn grote spijt moeten wij ons ook dit jaar in Neuengamme grotendeels beperken tot virtueel herinneren – juist op een moment, waarin menselijke nabijheid ons troost, kracht en vertrouwen geeft.

Persoonlijk bij elkaar zijn, het rechtstreekse gesprek, een ontmoeting, een knuffel – dit allemaal is niet alleen voor ons als individu van levensbelang, maar het versterkt ook de verbondenheid van onze samenleving. Als onze debatcultuur bepaald wordt door algoritmes, gaat er menig waardevolle, subtiele nuance verloren. We zouden meer empathie moeten tonen, en meer betrokken raken bij de ander.

Dietrich Bonhoeffer zei ooit: "De grote vrede waarop wij zitten te hopen kan alleen groeien uit de vrede tussen twee of drie mensen."

Daarom moet elke vorm van herdenken gepaard gaan met ontmoetingen. Maar de overlevende getuigen worden er steeds minder. Er zijn nog maar heel weinig mensen over die vanuit hun eigen perspectief en ervaring over het nationaalsocialisme kunnen vertellen.

Diegenen die dit vandaag de dag nog steeds kunnen en doen, hebben het nationaalsocialistische tijdperk meestal als jonge kinderen meegemaakt. Het vormt een belangrijke cesuur, als mensen, die het onrecht aan den lijve hebben ondervonden, in het matschappelijk debat niet langer aan het woord komen.

Ik ben erg dankbaar, dat Livia Fränkel ons straks gaat toespreken, een van de overlevenden van het concentratiekamp Neuengamme.

Dames en heren, in de toekomst gaan wij steeds meer focussen op de nakomelingen van de tweede en derde generatie van door het nationaalsocialisme vervolgd, op transgenerationele herinnering, op verhalenprojecten en manieren van ontmoeting, die meerdere generaties omvatten, maar ook op vormen van herdenkingscultuur in de migratiemaatschappij. Wij willen zoveel mensen als mogelijk bereiken en de gehele breedte van de matschappij aanspreken.

Het afgelopen jaar heeft aangetoond hoe belangrijk de verbondenheid onder verschillende generaties is, en hoe afhankelijk wij zijn van participatieve en inclusieve vormen van overdracht. Op digitale en mediale manier hebben wij allemaal nieuwe kennis opgedaan, in werkgroepen, via storytelling, door middel van radio-, film- of kunstprojecten.

Ik ben erg blij dat Neuengamme als een "grote" en financieel door de bondsregering gesteunde herdenkingsinstelling in Sleeswijk- Holstein veel impulsen kan geven en dat er een goede samenwerking bestaat, onder meer in crossover- projecten, bijvoorbeeld als locatie van het *Sleeswijk Holstein- Musik Festival*. En Sleeswijk- Holstein geeft zelf ook impulsen: sinds dit jaar vieren wij 8 mei, het einde van de Tweede Wereldoorlog, als een officiële herdenkingsdag.

Vandaag herdenken wij samen de slachtoffers van het schrikbewind, de slachtoffers van de genocide, de concentratiekampen, de slachtoffers van strafacties op bezet gebied, de oorlogsslachtoffers, de slachtoffers onder de burgerbevolking. We herdenken Joden, Roma en Sinti, homoseksuelen, gehandicapten, allen, die door de nazis werden vervolgd.

Met zijn allen zijn wij ervoor verantwoordelijk dat onze rechtsstaat weerbaar blijft tegen groepsgerelateerde misantropie.

De boodschap, of in het Duits, in een vreemde taal, gebarentaal of eenvoudige taal, is altijd dezelfde: nooit mer! Nooit meer mogen wij toestaan dat dit soort misdaden tegen de menselijkheid worden begaan!